

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ, 1858.

ΤΟΜΟΣ Η'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 187.

ΤΟ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Ἑλληνικὸν Σχολεῖον.

— 000 —

Πολλάκις καὶ ἡμεῖς αὐτοί, καὶ δι' ἔργων διανοητικῶν γραφέντων ὑπὸ ὁμογενῶν λογίων ἐν τῇ ὑποδούλῳ Ἑλλάδι, τῇ τε ὑπὸ τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς Ἀγγλοὺς, κατεδείξαμεν πόσον ἐπιμελεῖται καὶ αὕτη τῆς παιδείας ἀλλοιωμένη πρὸς τὴν ἐλευθέρην συναδέλφην αὐτῆς. Καὶ ἡμῖν Ἑπτάνησος διακρίνεται πρὸ πάντων δι' ἀνδρῶν ἐπιστημόνων καὶ σοφῶν, τῶν ἰδίως ἐκ Κερκύρας διακιδύοντων τὰ φῶτα τῆς παιδείας, ἡ δὲ ὑπὸ τὴν Τουρκίαν Ἑλλὰς, διὰ τῆς πολλαπλασιαστικῆς τῶν σχολείων, διὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ γυναικείου φύλου, καὶ δι' ἀποστολῆς νέων σπουδαστῶν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Ἑσπερίαν Εὐρώπην, οἵτινες ἐπαναρχόμενοι εἰς τὰ ἴδια σπεύρουσιν ἀφρόνως καὶ εὐδοκίμως τὸν καρπὸν ὃν συνήγαγον εἰς τὴν ξένην.

Τοῦτο μνησόμενοι καὶ σήμερον ἐκ τοῦ ἐξῆς λόγου ὃν ὁ μουσικογράφος, γνωστὸς δὲ καὶ παρ' ἡμῶν, διευθυντὴς τῆς ἐν Θεσσαλονικῇ σχολῆς Κ. Νικολεῖς ἐξερῶνται κατὰ τὰς τελευταίας ἐξετάσεις. Τὸ σχολεῖον τοῦτο εἶναι διοργανωμένον κατὰ τὰ παρ' ἡμῶν Ἑλληνικά· διδάσκεται δὲ περὶ πλεον ἐν αὐτῷ καὶ ἡ ἱστορία ἰδίως τῆς Μακεδονίας, καὶ οὐχὶ ἀτόπως· διότι ἡ Μακεδονία πρώτη αἰ-

σθανθεῖσα τὴν ἀνάγκην τῆς ἐνότητος συμπάσης τῆς Ἑλλάδος, συνέψεν ἐπιμελῶς τὰ κείμενα αὐτῆς, καὶ ἐνδοξον ἔφερε τὸ ὄνομα τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς Ἀσίας.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλο τι περὶ τὴν ἐκπαίδευσιν μετὰ πλείστης ὄρας χαρᾶς ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ, συντονιστάτην λέγομεν προσοχὴν εἰς τὰ τῆς ἡθικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἀγωγῆς. Ὁ παντὸς ἐπαίνου ἄξιος ἀρχιμερὺς Θεσσαλονίκης, ὃν εὐχόμεθα νὰ μιμηθῶσι κατὰ τοῦτο καὶ πάντες οἱ κληρικοί, ὁ πρῶτος δίδει τὸ παράδειγμα τῆς ἀκροάσεως τῶν ἱερῶν μαθημάτων, παρευρισκόμενος κατὰ τὴν πλείστον τοῦ ἔτους εἰς τὴν διδασκαλίαν. »

Οἱ Μακεδόνες ἐδείχθησαν πάντοτε ἐνθερμοὶ φίλοι πρὸς τὴν παιδείαν. Πρὸ μὲν τοῦ αἵματος, καὶ σχολεῖα εἶχον καὶ ἄνδρες πεπαιδευμένοι καὶ συγγραφεῖς· σήμερον δὲ καὶ εἰς τὸ ἀνώτατον μουσικογραφεῖον, καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ἐκπαιδευτήρια, καὶ εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς ἐλευθέρης Ἑλλάδος ἀφθονοὶ παρέχουσι τὸν διανοητικὸν αὐτῶν ἔργον. Εἴθε ὁ ζῆλος καὶ ἡ φιλομάθεια αὐτῶν, πολλαπλασιασθῶσι κατὰ τὰς βραχύτερας μάλιστα ἐπαρχίας, ὅπου εἰσχωρήσει μᾶλλον ἀμείλιτος ἢ βραχυρότης !

— 0 —

Δεύτερον τοῦτο τὸ ἔτος, Παναγιώτατε Δέσποτα, σεβασμιώτατοι Ἀρχιερεῖς, ἀξιότιμοι Ἐφοροὶ καὶ λοιποὶ φιλόμουσοι πολῖται, δεύτερον τοῦτο τὸ ἔτος τῆς ἐν Θεσσαλονικῇ Σχολαρχίας μου, καθ' ὃ παρουσιάζομαι ἀσμένως ἐνώπιον ὑμῶν ἐν τῇ ἐπισήμῳ ταύτῃ πανηγύρει τοῦ σχολείου, ἔχων τὴν εὐθύνην ὡς

διευθυντὴς νὰ δώσω λόγον τῶν πράξεων τῶν τε διδασκάντων καὶ διδασκόμενων καθ' ὅλον τὸ παρελθόν. Σχολειακὸν ἔτος ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν μαθημάτων μέχρι τῶν σήμερον ἀρχομένων προφορικῶν ἐξετάσεων τῶν φιλότατων μοι μαθητῶν. Ὡς πότε, εὐτυχῶς θεωρῶ σήμερον καὶ ἐμμετὸν καὶ τοὺς συναδέλφους μοι καὶ τοὺς μαθητὰς εὐρισκομένους ἐν μέσῳ τοῦτου λαμπροῦ συλλόγου ἀρχιερέων, διδασκάλων, ιατρῶν, λογίων, ἐμπόρων καὶ πάσης τάξεως πολιτῶν. Πόσω δ' εὐτυχέστεροι θήλομεν ἅπαντες εἶναι, ἂν παραπλησίᾳ σπουδῇ ἐδεικνύετο καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀπὸ μέρους τῶν πολιτῶν, ἵνα ἐκτιθεμένων τῶν πράξεων ἡμῶν καὶ ἐκ τοῦ πληθύνοντος ἐν τῷ φανερῷ προτρέπωνται καὶ διδάσκαλοι καὶ μαθηταὶ εἰς τὸ ἐκλήθημεν στάδιον ἔχοντες θεωροῦς εἰς τοὺς ἠθικοὺς ἡμῶν ἀγῶνας καθ' ἑκάστην. Ἀλλ' αὐτὸ δὲν, φαίνεται, οὐδὲν ἄγathon ἄμικτον κακότητος ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Ἡ πόλις ὑμῶν, φίλτατοι Θεσσαλονικεῖς, εὐμοιρήσασα πολλῶν φυσικῶν πλεονεκτημάτων ὡς πρὸς τὸ ἐμπόριον, στερεῖται δι' αὐτὸ τοῦτο τῶν ἄλλων ὡς πρὸς τὰ σχολεῖα καλῶν, τῆς συχνῆς διὰ ἐπισκέψεως τῶν σχολείων, τῆς ἐξ αὐτηκοῦ καὶ αὐτοφύκτου γνώσεως τῶν ἐν τῷ σχολείῳ πράξεων τοῦ υἱοῦ, τοῦ ἀδελφοῦ, τοῦ προστατευομένου.

Ἀλλ' ὅ,τι δὲν ἐκτελεῖται κατ' ἀνάγκην ἐν μέσῳ τοῦ ἐνιαυτοῦ, παραλείπομένης τῆς ὑπὲρ τῆς νεολαίας φροντίδος εἰς τὴν συνείδησιν, τὸν πατριωτισμὸν καὶ τὸν ζήλον τῶν διδασκάλων, τελεῖται σήμερον ἐν τῇ ἐπισήμῳ ταύτῃ ἑορτῇ, ἥτις δικαίως καθιερώθη παρὰ τῶν φιλομούσων πολιτῶν ὡς ἐπέτειος ἡμέρα νέων Ὀλυμπιακῶν πρὸς τιμῶντων Μουσῶν ἀγῶνων. Ἡ σημερινὴ λοιπὸν ἁγία ἡμέρα πρὸς τῇ ἱερότητι, τὴν ὁποῖαν θρησκευτικῶς περιβάλλεται, ἔχει διὰ τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὴν ἐν αὐτῇ Μακεδονικὴν νεολαίαν καὶ ἄλλην ἐπιστημότητα, καὶ ἄλλην πνευματικὴν χαρὰν, ἀναμνησκουσιν τὸ παρελθὸν αὐτῆς καὶ μέλλον· τὸ μὲν παρελθόν, ὅτι μνημονευομένων ὑπὸ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν Εκκλησίας τῶν πνευματικῶν ἀγῶνων, οὗς οἱ κορυφαῖοι τῶν Ἀποστόλων ἀνέλαβον ὑπὲρ τῆς συστάσεως τοῦ Χριστοῦ Εκκλησίας, συγκαταλέγεται μετ' ἐπαίνου μεταξὺ τῶν ἀπείρων χωρῶν, τὰς ὁποίας ὡς πτηνοὶ διήλθον, καὶ ἡ Θεσσαλονίκη, καὶ ἡ Μακεδονία ἀπὸ τῶν Φιλιππῶν μέχρι Βερόιας· τὸ δὲ μέλλον, ὅτι ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ πανηγυρίζεται ἐπισήμως ἡ δικαιοδικὴ πρόεδρος τῶν νέων Μακεδόνων, τῶν χρηστῶν τῆς φίλης πατρίδος ἐλπίδων, οἵτινες ἀντιπροσωπεύοντες ἐπὶ τοῦ παρόντος τὸ μέλλον αὐτῆς θέλουσι δεῖξει εἰς τὸν ὅξω κόσμον, ὁποῖα ἡ πνευματικὴ κατάστασις τῆς νῦν Μακεδονίας, ὁποῖα ἡ σπουδὴ πρὸς τὰ φῶτα καὶ ἡ τάξις πρὸς τὸν πολιτισμὸν.

Ἰδού πῶς ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ γίνεται μναῖς δύο οὐσιωδῶν ἐποχῶν τῆς φίλης ἡμῶν πατρίδος, τὰς ὁποίας ἕκαστος πολίτης, πᾶς Μακεδὼν πρέπει νὰ ἔχῃ πάντοτε κατὰ νοῦν, καὶ περὶ μὲν τῆς παρελθούσης νὰ ἐναθύνηται φιλοτίμως, περὶ δὲ τῆς μελλούσης φροντίζῃ τὸ ἐπ' αὐτῇ, ὅπως κα-

ταστῇ ποτε ἐράμιλος τῇ πρώτῃ. α *Ἐξεστὶ δὲ ὑμῖν, ἵνα κατὰ Δημοσθένη εἴπω, ἐξεστὶ, φίλοι Μακεδόνες, εὐδαίμοσι καὶ εἰς τὸ μέλλον γενέσθαι, οἰκαίσι παραδείγματι χρωμένοις» (1).

Ἀλλ' εἰς τί ἄρα συνίσταται ἡ εὐδαιμονία τῆς φίλης ἡμῶν πατρίδος; Τί ἄρα προσδοκᾷ ἡ κλεινὴ αὕτη πόλις ποτὲ πόλις, ἵνα καὶ τοῦ λαμπροῦ παρελθόντος μὴ φανῇ χείρων καὶ εἰς τὸ μέλλον συναριθμῆται μετὰ τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Σμύρνης, τῆς Κωνσταντινουπόλεως; παιδείαν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, παιδείαν ἀληθῆ, βίσιμον, ἠθικὴν, α καὶ τ' ἄλλα πάντα προστεθῆσεται αὐτῇ ὡς α παιδείαν ἐν φόβῳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου ὡς οὐ μόνον τῶν ἀρρένων, ἀλλὰ καὶ τοῦ γυναικείου φίλου, οὐ μόνον τῶν πλουσίων καὶ εὐπόρων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐνδεῶν καὶ ἀπῶρων, α ἵνα πληθυνθῇ ἡ γνώσις καὶ φωτισθῶσι πολλοὶ ὡς παιδεῖαν πρὸς Θεοῦ, ἵνα μὴ καὶ ἐν τῷ παρόντι πάθωμεν ὅ,τι καὶ πάλαι ποτὲ οἱ πρόγονοι ἡμῶν Μακεδόνες, βάρβαροι παρὰ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν Ἑλλήνων καλούμενοι διὰ τὸν ἥττον πολιτισμὸν ἐν μέσῳ τούτων ἀρετῶν, τούτων τροπῶν, τούτων λαμπρῶν πολιτικῶν πράξεων. Καὶ τῷ ὄντι ὥς μὲν καὶ ἂν ὑπῆρξε τὸ Μακεδονικὸν ἔθνος, ὅ,τι θαυμαστὰ κατὰρθώματα καὶ ἂν ἀρῆκεν, οὐδὲν ἄλλο ἐπαινέται παρὰ τῆς ἱστορίας, τοῦ ἀδελάττου ἐκείνου κριτηρίου τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, εἰμὴ μόνον ὅ,τι συνετέλεσεν εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τῆς ἀνθρωπότητος, εἰς τὸν ἐξευγενισμὸν τοῦ ἔθνους καὶ τὴν διάδοσιν τῆς παιδείας καὶ τοῦ τότε πολιτισμοῦ. Πόσοι Μακεδόνες βασιλεῖς ὑπῆρξαν ἀπὸ Εὐκρίνου μέχρις Ἀλέξανδρου τοῦ Μεγάλου; καὶ ὅμως ὀλίγοι ἐξ αὐτῶν ἱστοροῦνται μετ' ἐπαίνου, ὀλίγοι κοσμοῦσι τὰς σελίδας τῆς λαμπρᾶς τῶν Μακεδόνων ἱστορίας, καὶ μόνον ἐκεῖνοι, ὅσοι μετασχόντες Ἑλληνικῆς παιδείας καὶ πολιτισμοῦ διέδωκαν αὐτὰ καὶ εἰς τοὺς ὑπ' αὐτοῦς, συνετέλεσαν βασιλικῶς εἰς τὸν ἐξευγενισμὸν καὶ τὴν παιδείαν τοῦ ὅλου ἔθνους· οἷον Ἀλέξανδρος ἐκεῖνος ὁ φιλελληνικώτατος, Ἀρχέλαος ὁ φιλόμουτος βασιλεὺς, Φίλιππος ὁ μέγας πατὴρ μεγάλου ἐν τε τῷ ἀρχαίῳ καὶ νεωτέρῳ κόσμῳ υἱοῦ, καὶ τέλος τὸ πολύτιμον ἐκεῖνο καὶ πράγμα καὶ λόγῳ ὄνομα Ἀλέξανδρος ὁ μέγας τῶν Ἑλλήνων βασιλεὺς.

Ἀλλὰ τίς ἡ χρεὶς βασιλέων ἐπὶ τοῦ παρόντος συνοπτικῷ λόγῳ, τοῦ ὁποῦ ἄλλος ὁ σκοπός, ὡς ἐν ἀρχῇ εἶπον, καὶ μόνον ἐν προσθήκῃ μέρει ἀπομένου τῆς παιδείας; Αἱ πόλεις αὗται, τὰ ἄτομα θυμῶν καὶ ζῶσιν ἀνοξάλειπτα ἐν τῷ συνειδότη ἐξ ἐκαστοῦ εἰς γενεὰς γενεῶν οὐχὶ δι' ἄλλο τι, εἰμὴ μόνον δι' ἵνα ἔλαχον νὰ ἔχωσι παιδείαν καὶ τὴν σύντροφον αὐτῆς ἀρετὴν. Τίς π. χ. τῶν ἀπείρων κατοίκων τῆς ἀρχαίας Θεσσαλονίκης διέμεινε ζῶν καὶ μνημονεύμενος μετ' ἐπαίνου ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῆς μέχρι τῆς σήμερον; Ἄν ὑπῆρξαν ἐν αὐτῇ ἱσχυροὶ, πλούσιοι, εὐγενεῖς, διέποντες τὴν τύχην τῶν περὶ αὐτοῦς καὶ ὑπ' αὐτοῦς; καὶ ὅμως οἱ

(1) Δημοσθένης, Ὀλυμπ. Γ'.

πλείστοι αὐτῶν ἢ αὐτὸν ἀπέθανον καὶ ἐτάφησαν », ὡς ὁ πλοῦσιος τοῦ Εὐαγγελίου, ἡ σώζονται ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὡς πρόσωπα κυρὰ μονοτόνου καὶ ἀτερποῦς δράματος· μόνον δὲ οἱ Κάσσανδροι, οἱ Ἀρμενόπουλοι, οἱ Θεόδωροι Γαζῆ, οἱ Καμηνιάται, οἱ εὐμαθεῖς καὶ ἐνάρετοι· ἐν αὐτῇ ποιμένες Συμεῶνες, Εὐστάθιοι, Γρηγόριοι, Ἰωσήφ κοσμοῦσι καὶ θέλουσι κοσμεῖν τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος, ζῶντες καὶ μετὰ θάνατον καὶ εὐλογούμενοι δικαίως ἐν τε τῷ νῦν καὶ μέλλοντι αἰῶνι. Ὅποια καὶ ὅποια ὑλικά ἀγαθὰ δὲν εἶχεν ἡ πόλις αὕτη; καὶ ὅμως οὐδενὸς αὐτῶν μνημονεύει ὁ αὐτόπτης μάρτυς τῆς πόλεως ποτὲ εὐλαίας τῆς Θεσσαλονίκης Παῦλος, εἰμὴ μόνον ἐκείνων τῶν ἀγαθῶν, ἀτινα καὶ εἶναι καὶ εἶναι ἐσκαί ἡ βῆσις καὶ κρηπίς παντός ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀγαθοῦ. α. Περί δὲ τῆς φιλαδελφίας, γράφει ἐν τῇ πρώτῃ πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστολῇ, περὶ δὲ τῆς φιλαδελφίας οὐ χρειαν ἔχετε γράφειν ὑμῖν· αὐτοὶ γὰρ ὑμεῖς θεοδιδάκτοι ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους· καὶ γὰρ ποιεῖτε αὐτὸ εἰς πάντας τοὺς ἀδελφοὺς τοὺς ἐν ὅλῃ τῇ Μακεδονίᾳ » (1). Καὶ πάλιν· « Καὶ ὑμεῖς μιμηταὶ ἡμῶν ἐγενήθητε καὶ τοῦ Κυρίου, δεξιόμενοι τὸν λόγον μετὰ χαρᾶς πνεύματος ἁγίου, ὥστε γενέσθαι ὑμᾶς τύπος πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ Ἀχαΐᾳ » (2). Καὶ ὁ συμπολίτης ὑμῶν Ἰωάννης ὁ Καμηνιάτης, προθέμενος νὰ κάμῃ γνωστὰ διὰ συγγραφῆς τὰ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, τί τῶν ἐν αὐτῇ, νομίζετε, θαυμάζει καὶ κρίνει ἄξιον ἰδιαιτέρας προσοχῆς; τὴν εὐσέβειαν αὐτῆς καὶ τὴν ὀρθοδοξίαν, ἀτινα χαρακτηρίζουσι οὐ μόνον τὸν κελῶς ἀνατεθραμμένον ἄνθρωπον καὶ τὸν χριστιανόν, ἀλλὰ καὶ πόλιν, καὶ ἔθνος ὀρθῆς παιδείας καὶ ἀγωγῆς μετασχόν. « Ἡμεῖς, λέγει, ὦ φίλοι, πατρίδος ἐσμὲν Θεσσαλονικεῖς, . . . τ' ἄλλα μὲν περιφανοῦς, οἷς σεμνύνεται πόλις, περιφανέστερος δὲ τὴν εὐσέβειαν, ἣν ἐξ ἀρχῆς ἐδέξατο, καὶ δεξιόμην μέχρι τοῦ νῦν διεσώζατο . . . Ἦς πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα γνωρίσματα, ὧν ἡ φήμη τὴν ἀρρομὴν λαμπρόν, λαμπρὸν τὸ περὶ αὐτῆς ἐκήρυττεν ὄνομα. ἐν δὲ τοῦτο πρῶτον καὶ ἰδιαίτερον τὸ ὀρθόδοξον αὐτὴν καὶ εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι καὶ τούτῳ μᾶλλον ἢ περ τοῖς ἄλλοις σεμνύνεσθαι » (3).

Βλέπετε τί τῶν ἀγαθῶν, « οἷς σεμνύνεται πόλις, » διεσώθη ἐκ τοῦ γενικοῦ κλύδωνος τοῦ μεσαιῶνος; βλέπετε τί θαυμάζει ὁ κόσμος, τί ἐπαινεῖ ἡ ἱστορία; αὐτὸ ὀρθόδοξον αὐτὴν καὶ εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι τὸ γενέσθαι τύπον πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν ἐν τῇ Μακεδονίᾳ, » καὶ τέλος τὴν φιλαδελφίαν τῶν ἀρχαίων Θεσσαλονικέων, τὴν θεοδιδάκτον, λέγω, ἐκείνην φιλαδελφίαν, ἣν ἐδείκνυσαν ἐκεῖνοι εἰς πάντας τοὺς ἀδελφοὺς τοὺς ἐν ὅλῃ τῇ Μακεδονίᾳ. Ἀλλ' ὑποταθέντος ὅτι ἡ αὐτὴ αὕτη φιλαδελφία ἐνυπάρχει καὶ σήμερον εἰς τὰ σπλάγχνα τῶν νῦν Θεσσαλονικέων, « αὐτοὶ γὰρ ὑμεῖς θεοδιδάκτοι ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους, » πῶς δύναται νὰ δειχθῇ αὐ-

τῇ καὶ σήμερον εἰς πάντας τοὺς ὁμογενεῖς καὶ ὁμοθρήσκους ἡμῶν ἀδελφοὺς; οὐδαμῶς ἄλλως, κατ' ἐμὴ κρίτην, οὐδαμῶς ἄλλως, εἰμὴ μόνον ἐὰν ὑποστηρίξητε τὴν παιδείαν καὶ προαγάγητε τὰ φῶτα, ἵνα, καθὼς ἐκ τῆς πόλεως ὑμῶν τῆς μεγάλης καὶ ἐμπορικῆς διαδίδονται εἰς τὰ περὶ τὰ ἐμπορεύματα τοῦ κόσμου, οὕτω διαδοθῶσι ποτε καὶ τὰ γράμματα καὶ ὁ πλουτισμὸς καὶ τὸ καλὸν εἰς πάντα παράδειγμα. Πάντα τὰ ἀγαθὰ, ὧν πλεονεκτεῖ ἡ πόλις ὑμῶν, εἶναι ἴδια ἐνὸς ἐκάστου τῶν κατοίκων αὐτῆς· μόνον τὰ Σχολεῖα εἶναι κοινὰ εἰς πάντας, διότι ἐν αὐτοῖς παιδεύονται καὶ νότιοι καὶ βόρειοι Μακεδόνες, καὶ Θεσσαλοὶ, καὶ Θράκες, καὶ Βούλγαροι, καὶ Ἀλβανοί, ἡ δὲ πρὸς ἀλλήλους καὶ τοὺς πλησίον ἀγάπη, εἰς ἣν ἐστε θεοδιδάκτοι, δὲν δύναται νὰ φανῇ ἄλλως εἰμὴ διὰ τῆς ὑποδοχῆς, ὑποστηρίξεως καὶ προαγωγῆς τῆς παιδείας, τῆς ὁποίας εἶπερ ποτὲ χορῆζει ἡ πατρίς, χορῆζει τὸ ἔθνος, χορῆζει ἡ πόλις αὕτη.

Ἀλλ' εἶναι ἄρα δυνατόν νὰ εἴπη τις ἐπὶ τοῦ παρόντος τὸ ὄψος τῆς παιδείας καὶ ἐκθέσῃ ἐν συντόμῳ τὰ καλὰ αὐτῆς, ἡ εἶναι κίνδυνος μήπως καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχῇ τοῦ λόγου ἀκούσῃ τὸ ἀστεῖον ἐκεῖνο Λακωνικόν, « Τίς γὰρ αὐτὴν ψέγει; » Καὶ τῷ ὄντι, φιλόμουσον ἀεροκτῆριον, δὲν ἠθέλην εἶναι τόσο μεγάλη ἡ δύναμις τῆς παιδείας καὶ τῆς συντροφῆς αὐτῆς ἀρετῆς, ἂν ἦτο δυνατόν νὰ περιγραφῇ ἐν ὀλίγῳ ὑπὸ μιᾶς γλώττης καὶ μάλιστα ἀνικάνου. Ὁ κόσμος αὐτός, τὰ ἀχανῆ πέρατα τοῦ οὐρανοῦ δὲν δύναται νὰ ἔχωσι πρᾶγμα πολυτιμότερον οὐδὲ ὠφελιμότερον τῷ ἀνθρώπῳ τῆς ἀληθοῦς καὶ ὀρθῆς παιδείας. Ἄν ἦναι δῶρον, δι' οὗ ἐβράβευσεν ὁ Θεὸς τὴν ἀνθρωπότητα ἰδίως καὶ ἀνεπτύχθησαν αἱ γενεαὶ τῶν ἀνθρώπων, ἐγνώρισαν τὸν Δημιουργόν καὶ ἐξέμνησκον τὴν παντοδυναμίαν αὐτοῦ, ἐρεῖρον τέχνης καὶ ἐπιστήμης καὶ εἰσῆγαγον τὴν κοινωνίαν καὶ τὸν πολιτισμόν, εἶναι μόνη ἡ ἱερὰ καὶ θεία παιδεία. Αὕτη ἀπῆλλαξε τὸν ἄνθρωπον τῆς ματοχῆς τῶν ἀλόγων ζώων καὶ ἀποκατέστησεν αὐτὸν βασιλέα τοῦ σήμεροντος κόσμου· αὕτη ἀνύψωσεν ἀπὸ κοπρίας ἔθνη καὶ ἀπεθανάτισεν ἀνθρώπους· αὕτη πόλεις ἀσημέντιος, χώρας βεβαρύνει παρτήγαγεν ἐκ τοῦ μηδενὸς εἰς τὸ εἶναι καὶ ἐκαμὲν αὐτὰς νὰ ζηλεύονται ὑπὸ τῶν συγχρόνων καὶ θαυμάζονται ὑπὸ τῶν ἐπερχομένων γενεῶν.

Καὶ αὖτε πρῶτον τί δ' ὕστερον τί δ' ὑστάτιον καταλέξω; Ἡ παιδεία μόνη, φιλόμουσοι Μακεδόνες, μόνη ἡ παιδεία ἀποκαθιστᾷ καὶ τὸν εὐγενῆ ἐνδοξόν, καὶ τὸν ἀγενῆ εὐγενῆ, καὶ τὸν πτωχὸν πλούσιον καὶ τὸν πλούσιον μετὰ διπλοῦ καὶ ἀναφαιρέτου πλούτου· αὕτη παύει τὰς δεισιδαιμονίας καὶ εἰσάγει τὴν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ λατρείαν τοῦ Θεοῦ· κρατύνει τὴν πίστιν καὶ ἀποκρούει τὴν πλάνην, ὅφ' ἧς ἐπέπρωτο δυστυχῶς καὶ πάλαι καὶ νῦν πάλιν ἡ τάλαινα ἡμῶν πατρίς, νὰ ἐπαπειλῇται ἡ κοινὴ καὶ φιλόστοργος ἡμῶν μήτηρ Εκκλησία· ἡ δὲν εἶναι ἄρα φρικτὰ ἀποτελέσματα ἀπαιδευσίως τὰ χθὲς καὶ προτοῦ ἐν Κασσανδρείᾳ καὶ ἡδὴ προσφάτως ἐν

(1) Θεσαλ. Α. γ. 9.

(2) Αὐτοῦδε, Α. α. 6.

(3) Ἰωάν. Καμην. Ἰστορ. Θεσσαλ. Κεφ. Γ'.

Καμπανία συμβάντα; διὰ τῆς παιδείας μόνης μαν-
θάνομεν ὀρθῶς καὶ βλαβῶς τὰ πρὸς τὸν Θεόν, τὰ
πρὸς τοὺς γονεῖς, τὰ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ τὸν
πλησίον χρῆν καὶ ἐνὶ λόγῳ τὴν ἠθικὴν, ἐφ' ἧς στη-
ρίζεται ἡ εὐδαιμονία τῶν ἀνθρώπων, ἡ ἀληθὴς εὐ-
τυχία τῶν ἐθνῶν. Τίς μαρφώνει καλοῦς καγαθοὺς νέ-
ους καὶ χρηστούθεις πολίτας, χρηστὰς μητέρας καὶ
σεβασμίους γέροντας, χρησίμους ἐν τῇ κοινωνίᾳ, εὐ-
σεβεῖς πρὸς τὸν Θεόν, εὐχαρίστους ἐν ταῖς συνανα-
στροφαῖς καὶ ἐπιζητήτους εἰς τὰς ἐμπορίας τοῦ βίου;
Σὺ μόνη, ὦ ἱερὰ τῷ ὄντι ἀπόρροια τοῦ Θεοῦ, σὺ
μόνη, ὅπου ἂν εὐδοκήσῃς νὰ στήσῃς τοὺς ἐπὶ τῶν
ὀπιδίων σου ἀρετῶν στύλους καὶ νὰ ἐπιδλέψῃς ἱλα-
ρῶς, εὐθὺς διασκορπίζεις τὴν ὁμίχλην τῆς ἀμαρτίας
καὶ εἰσάγεις θαυμασίως φῶς Θεοῦ, φῶς νοῦς, φῶς
« τοῦ συνιέναι τὰς γραφάς » καὶ τὸ πανάγιον θε-
λημα τοῦ Ὑψίστου ἀποδιώκεις τὰ φαῖλα καὶ βάρ-
βαρα ἦθη καὶ ἀποκαθιστᾷς τὸν ἀληθὲς τοῦ ἀνθρώ-
που ἐξευγενισμόν· ἐκρίζεις τὰ πάθη καὶ ἐμφυτεύεις
τὴν φιλαδελφίαν, τὴν ἀγάπην καὶ τὴν εἰρήνην μεθ'
ὅλων τῶν ἀγαθῶν ἐπὶ ῥοῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς
γῆς. Εὐδαίμων τῷ ὄντι καὶ τρισευδαίμων ἡ πόλις,
ἐν ἧ' ἔστησας τοὺς κραταιοὺς σου πόδας· μακάριον
τὸ ἔθνος, τὸ ὅποιον ἐγνώρισε τὰ καλὰ σου καὶ σε
ἐνηγκαλίσθη πρῶτῳ. Εὐδαίμων θέλεις εἶναι καὶ
σὺ, πόλις μητρόπολις τῶν Μακεδόνων, ἂν τὸν ζή-
λον, τὸν ὅποιον νεωστὶ ἀνέδειξας ὑπὲρ τῆς συστά-
σεως τακτικῶν σχολείων, διατηρήσῃς μέχρι τέλους.
βεβαία ὅτι ἐν καιρῷ θέλεις τρυγήσει τοὺς καρπὸν
τῶν μεριμνῶν καὶ δαπνῶν σου. Χαῖρε, ὅτι διὰ τὴν
παιδείαν θέλεις καλεῖσθαι τοῦ λοιποῦ πόλις ὅχι ἡ-
μελημένη, ἀλλὰ δεδωκεμένη, ἀξία τῆς ἀρχίας
εὐκλείας καὶ ἐράμιλλας τῶν συγχρόνων ἀδελφῶν.
Τοῦτο προκηγγέλλει ἡ φιλοτιμία τῶν ἀληθῶν προ-
στατῶν τῶν σχολείων σου, ἡ συνδρομὴ τῶν μικρῶν
ὁμογενῶν καὶ πολιτῶν σου, καὶ περιπλέον αὐτὰ τὰ
ἄβυσχ καὶ διπλὰ καταγώγια τῶν Μουσῶν, ἐν οἷς
παιδεύονται φιλοτίμως ἐπτακῆσοι περίπου γόνοι
σου ἄρρενες καὶ θήλειοι. Τὰ τέκνα σου « ὡς νεόφυτα
ἐλαίων » θέλουσιν αὐξάνει τοῦ λοιποῦ ὅχι ἐν τοῖς
ἀνύδροις τόποις τῆς ἀπαιδεύσεως, ἀλλὰ παρὰ τὰς
διεξόδους τῶν ὑδάτων, εἰς τὰ καθαρὰ νάματα τῆς
παιδείας. Οἱ πολῖταί σου ὡς φοῖνικες ὑψικάρηνοι θε-
λουσιν ἀνθεῖ τοῦ λοιποῦ καρποῦς φιλομουσίας καὶ
φιλοκαλίας, καρποὺς συντείνοντες εἰς τὸν καταρτι-
σμόν τῶν σχολείων, τὴν πρόσδον τῆς νεολαίας καὶ
τὴν ὥριμον ὑποδοχὴν τοῦ νεωτέρου ἑλληνικοῦ πο-
λιτισμοῦ.

Ταῦτα ἐλάλησα ὑμῖν, ἄδρες Θεσσαλονικεῖς, ἐν
τῇ τελευταίᾳ ἰσως ταύτῃ ἐπὶ τῆς σχολαρχίας μου
ἀριλία, « ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν μένῃ » καὶ ἡ
ἀποστολὴ πληρωθῇ. Ἡ χαρὰ τὴν ὁποίαν αἰσθάνο-
μαι οὐ μόνον σήμερον, ἀλλ' ἀπ' ἧς ὥρας ἐπάτησα
τὸ ποθικτὸν ἔδαφος τῆς φίλης πατρίδος εἶναι χαρὰ
εὐαγγελικὴ, χαρὰ πνευματικὴ, χαρὰ τὴν ὁποίαν δὲν
δύναμαι νὰ παρασιωπήσω καὶ σήμερον ἐνώπιον τοι-
αύτης λαμπρᾶς ὁμηγύρεως. Εἶναι, λέγω, πνευμα-
τικὴ, διότι ἀφορᾷ τὴν μόρφωσιν τοῦ πνεύματος,

τὴν ἠθικὴν διέπλασιν τῆς καρδίας καὶ τὴν κατὰ τὸ
ἐνὸν προαγωγὴν εἰς τὰ θεοσευτικὰ, πολιτικὰ καὶ
κοινωνικὰ χρῆν τῶν φιλότατων ὑμῶν τέκνων, ὅτι μοὶ
ἐνεπιστεύθητε ἐν τῷ διατεῖ διαστήματι τῆς διδα-
σκαλίας μου ἐνταῦθα. Εἶναι εὐαγγελικὴ, καθ' ὅσον
τὸ πολύπονον, ἀλλὰ θεῖον ἄλλως ἐπάγγελμα, πρὸς
ὃ ἐκ κοιλίας μητρός προωρίσθην, ἔχει ὁμοιότητα,
ἀνθρωπίνως, τῇ εὐαγγελικῇ ἐκείνῃ ὑψηλῇ ἀποστο-
λῇ τοῦ θεανθρώπου διδασκάλου, ὅστις ἀπὸ κατα-
βολῆς κόσμου προορισθεὶς νὰ εὐαγγελισθῇ τοῖς ἀ-
πολωλῆσι σωτηρίαν καὶ τοῖς ἐσκοτισμένοις φῶς, ἀ-
φοῦ μετὰ τόσους πόνους ἐτελείωσε τὸ ἔργον αὐτοῦ,
πλήρης χαρᾶς ἐπὶ τέλους καινολογεῖ τὴν χαρὰν αὐ-
τοῦ παρρησία πρὸς τοὺς μαθητάς, καὶ οὕτως ἐπαυ-
ξάνει καὶ τὴν χαρὰν τῶν Ἀποστόλων. « Ταῦτα λε-
λάληκα ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν μένῃ καὶ
ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ » (1). Τὸ ἔργον λοιπὸν οὐ-
ράνιον, Σεβασμιώτατε πάτερ καὶ ποιμενάρχα, ἡ
ἀποστολὴ εὐαγγελικὴ τὸ νὰ μαθητεύῃ τις ἔθνη, νὰ
διδάσκῃ τρυφερὰν νεολαίαν καὶ νὰ θεραπεύῃ πάθη
ἐρριζωμένα ἐν ταῖς ἀπαλαῖς ψυχαῖς τῶν παιδῶν ἐκ
κακῆς ἀνατροφῆς, ἐκ κακῶν ἑξίων καὶ συναναστρο-
φῶν, καὶ τὸ δυσκολώτερον τὸ νὰ γίνῃται τις μετα-
ξὺ τῶν ἀνθρώπων « ὁ αἶρων τὰς ἀμαρτίας τοῦ κό-
σμου » σκοπὸς τῆς γλωσσαλγίας τοῦ μὲν καὶ τοῦ δέν
ἀλλ' ὡς θεῖοςδοτον εἶναι ἀπ' ἐτέρου καὶ εὐρρόσυνον,
ἀπόταν τίς ἐκπληρώσας κατὰ συνείδησιν τὸ χρέος
αὐτοῦ παρουσιάσῃ τέλος πάντων τὰ πρακτικὰ εἰς
ἐπήκουσιν πάντων μετὰ πλήρους πεποιθήσεως, ὅτι δὲν
ἀπέβησαν εἰς μάτην οἱ πόνοι αὐτοῦ, ὅτι ἐτελείωσε
τὸ ἔργον εἰς ὃ παρεκλήθη· « τὸ ἔργον ἐτελείωσα, ὃ
δέδωκάς μοι » (2). Ναί, Πάτερ οὐράνιε, πλούσιε
χορηγὲ καὶ δοτὴρ τῆς σοφίας, ὅστις πανταχοῦ μὲν
εἶσαι παρὼν καὶ τὰ πάντα πληρῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ
τῆς ταπεινῆς ταύτης σχολῆς κατέχεις τὴν ὑψηλὴν
ἐδραν, ἀπειδεχόμενος τὰς πρωϊνὰς ἡμῶν λογικάς
θυσίας, καὶ ἐπευλογῶν τὰ ἔργα τῶν χειρῶν ἡμῶν,
τὸ ἔργον ἐτελείωσα, ὃ δέδωκάς μοι ὅχι χθές καὶ
πρόην, ἀλλὰ πρὸ εἴκοσι καὶ ἐνός ἡδὴ ἔτους ἐπ' ἀ-
γαθῷ τῆς φίλης πατρίδος. Ἀλλ' ἵνα συμπληρωθῇ
ἐτι μᾶλλον ἡ ἐπιθυμία μου καὶ ἡ ἐγκάρδιος εὐχὴ
ὑπὲρ τοῦ ἠθικοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἀληθοῦς συμφέρον-
τος τῆς προτιλοῦς σοι ταύτης πόλεως διὰ τὸν ἀ-
πόστολόν σου Παῦλον, διὰ τόσα καὶ τόσα λείψανα
ἀγίων μαρτύρων καὶ διὰ τὴν μνήμην ἐναρέτων ἀν-
δρῶν, εἰπὲ καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος πρὸς τοὺς πολί-
τας αὐτῆς καὶ τοὺς γονεῖς τῶν μαθητῶν μου ὅτι
ποτὲ εἶπα πρὸς τοὺς τρεῖς σου μαθητάς, καλεῶν
αὐτοὺς νὰ μὴ κωλύωσι τὰ παιδιά ἀπὸ τῆς εὐλο-
γίας τῶν χειρῶν σου, « Ἀρετε τὰ παιδιά εἰλθεῖν
πρὸς με καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ » (3). Ἀρίνεται τὰ
τέκνα ὑμῶν νὰ συγνάζωσι τακτικῶς εἰς τὰ σχολεῖα
ἀρίνεται νὰ ἀποτελειώνωσι τὴν σειράν τῶν ἀναγκαίων
ὡς πρὸς τὸ μέλλον αὐτῶν μαθημάτων, καὶ μὴ ἐμ-

(1) Ἰωάν. Εὐαγγ. ΙΕ'. 11.

(2) Ἰωάν. Εὐαγγ. Ζ'. 4.

(3) Ματθ. Καρ. ΙΘ'. § 13.

ποδίζετε αὐτὰ εἰς οἰκιακὰς ὑπηρεσίας, εἰς βυναύουσιν τοῦ βίου ἐργασίας, τὰς ὁποίας, ὅταν παιδευθῶσι καλῶς, δύνανται νὰ μάθωσι, χρειὰς τυχεύουσιν, καὶ συντομώτερον καὶ τελειότερον. Παρκαταχθίστατε αὐτὰ εἰς τὴν πατρικὴν πρόνοιαν καὶ τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην τῶν ὁποίων ἐγκρίνεται διδασκάλων, καὶ συμμερίσθητε μετ' αὐτῶν τὸ ἔργον διὰ τῆς καλῆς μό-
νον κατ' οἶκον ἀνατροφῆς καὶ διὰ τοῦ καλοῦ ἡμῶν παραδείγματος πρὸς αὐτὰ. Αὐξάνετε τοὺς πόρους τῶν σχολείων καὶ κατασταίνετε αὐτὰ κατ' ἔτος πλουσιώτερα καὶ τελειότερα, ἵνα οἱ ἐντεῦθεν μεταβι-
νοντες εἰς Ἀθήνας νέοι χρήζωσιν ἐκεῖ ὅχι σχολει-
κῆς προπαιδείσεως ἢ γυμναστικῆς σπουδῆς, ἀλλ' ἀνωτέρως, διότι οὕτω συμφέρει καὶ ἠθικῶς καὶ θρη-
σκευτικῶς καὶ χρηματικῶς. Ἐμψυχούτε τοὺς διδασκάλους, τοὺς ἀγαθοὺς συνεργάτας τοῦ μυστικοῦ τούτου ἀμπελῶνος, καὶ ἐλαφρύνετε τοὺς πόρους αὐ-
τῶν διὰ τῆς καλῆς ἡμῶν πρὸς αὐτοὺς συμπεριφο-
ρᾶς, διὰ τοῦ « εἰδέναι τοὺς κοπιῶντας ἐν ὑμῖν καὶ ναυθετοῦντας ὑμᾶς. Πάντοτε τὸ ἀγαθὸν διώκετε καὶ εἰς ἀλλήλους καὶ εἰς πάντα· πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε, » ὡς γράφει ὑμῖν καὶ ὁ διδά-
σκαλος τῶν ἐθνῶν Πεῦλος (1)

Μεταβιόντων ἤδη εἰς τὴν ἐκθεσιν τῶν πρακτικῶν τῶν τε διδασκάλων καὶ μαθητῶν μου εὐχρηγελίζο-
μι ὑμῖν εὐχαρίστως ὅτι ἡ πρόοδος ἐρέτος τοῦ ἀ-
νωτέρου τούτου ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐκπαιδευτικοῦ κα-
ταστήματος εἶναι ἐπαισητοτέρα ἢ πέρυτιν. Ἄν
πᾶσα ἀρχὴ παντοῦ καὶ πάντοτε ἦναι δύσκολος, δυ-
σκολωτέρα φυσικῶς τῷ λόγῳ ἔπρεπε νὰ ἦναι πέρυ-
σιν ἐπὶ τῶν μαθητῶν τοῦ σχολείου· ὅτι ἡ ποικιλία
τῶν μαθημάτων, ἡ ἐξάωρος καθ' ἡμέραν τακτικὴ δι-
δασκαλία, ὁ τρίωρος περιορισμὸς εἰς προμελέτην
καὶ ἐπιλέτην, ἡ ἀμετρος ἐν ἐνὶ λόγῳ μετάδοσις ἐκ
τῆς ἀεργίας εἰς τὴν πολυεργίαν καὶ ἐκ τῆς ἀταξίας
εἰς τὸ τακτικόν, ἔπρεπε νὰ ἐπιφέρῃσι δυσκολίας τι-
νὰς οὐ μόνον εἰς μαθητὰς ἀτυνῆθαι, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς
διδασκάλους αὐτοὺς ὅσοι δὲν εἰργάζοντο μετ' ἀριστώ-
σεως καὶ ζήλου. Ἀλλὰ τί δὲν κατορθόνει ἡ ὑπομονὴ
καὶ ἐπιμονή, τί δὲν ἐκτελεῖ ὁ ζήλος; Ἀφ' ἐνὸς μέρους
ἡ ἀκάματος ἐπιμέλεια τῶν πλειόνων συναδελφῶν μου,
πρὸς οὓς ἀπονέμω τὴν εὐγνωμοσύνην μου καὶ δαμο-
σίως, ἀρ' ἑτέρου δὲ ἡ ὑπακοὴ καὶ εὐπειθεῖα τῶν μα-
θητῶν ἔκαμε νὰ διέλθωμεν καὶ τὸ ἐναστὸς δεύτερον
σχολειακὸν ἔτος ἐν εὐφροσύνῃ καὶ προαγωγῇ καρπῶν
ἀναλόγων τῶν προσδοκιῶν τῆς πατρίδος καὶ τῶν
ἀδρῶν δαπανῶν τῆς πόλεως ὑμῶν. Εἶναι ἀληθές· ὅτι
ἡ προδιδαχθεῖσα Α'. τάξις τοῦ Σχολείου εἰς τάξιν
Γυμνασίου δὲν ἔμεινε μέχρι τέλους διὰ τὴν ὀλιγό-
τητα τῶν μαθητῶν καὶ τὴν ἑλλειψὶν ἑτέρου διδασ-
κάλου εἰς τὰς κατωτέρως τάξεις, καὶ οὕτω διελύθη
ἀφ' ἐαυτῆς. Τοῦτο εὐλόγηται, ὡς εἶχες, οὐ μόνον
ἐμὲ, οὐ τινος κύριος σκοπὸς ἀπ' ἀρχῆς καὶ ἰδίᾳ ἐν-
πολὴ ἦτο, εἶναι καὶ ἔσται διὰ παντὸς ἡ προαγωγὴ
τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ
μικρὸν εἰς Γυμνάσιον, ἀλλὰ καὶ πάντα εἶλον τῆς

προόδου πολίτην. Ἀλλ' ἐὰν ἀναλογισθῇ τις, ὅτι ἐκ
τῶν πέντε μαθητῶν τῆς τάξεως ἐκείνης οἱ μὲν δύο
καλλίστης εὐκαιρίας ἐπιλαβόμενοι μετέβησαν εἰς
καταστήματα παρὰ πολλῶν ἐπιζήτητα ἐμπορικὰ,
οἱ δὲ τρεῖς, περ' ὧν καὶ πλείον προσδοκᾷ ἡ πατρίς
ἀπῆλθον εἰς Ἑλλάδα χάριν ἀνωτέρως παιδείσεως
καὶ ἐπιστημονικῆς σπουδῆς, οὐ μόνον δὲν θέλει λυ-
πηθῇ, ἀλλὰ καὶ θέλει εὐχεσθαι μάλιστα ἐκ καρδίας,
ὅπως καὶ τοῦ λοιποῦ αἱ ἀνώτεροι τάξεις τοῦ Σχο-
λείου οὕτω διεκλύονται. Ἄν εἴναι βέβαιον, φίλτατοι
Θεσσαλονικεῖς, ὅτι τὰ φῶτα ἡμῶν καὶ τὸν πολιτι-
σμὸν περιμένοντες ἐκεῖθεν, ἐνθα ἡ ἑστία τῶν φώτων
καὶ ἡ κοίτις τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἂν ἦναι ἀλη-
θές, ὅτι αἱ κλειναὶ Ἀθηναὶ ὡς πάλαι ποτὲ καὶ σή-
μερον σπεύδουσι γιγαντιαίους βήμασι νὰ καταστῶσι
παιδείσεως οὐ μόνον τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ἀπάσης τῆς
Ἑλληνικῆς φυλῆς ἐν τε τῇ ἀνατολῇ καὶ δύσει, τίς
δὲν θεωρεῖ τὴν ἐν Ἀθήναις ἐκπαίδευσιν τεσσάρων
φιλότατων μοι μαθητῶν, τεσσάρων χρηστῶν καὶ εὐ-
πόρων τῆς πατρίδος γόνων, Χαρίτωνος, Λυσάνδρου
Μάρκου καὶ Λεωνίδου, ὡς καλὸν αἰῶνόν αἰσιωτέρου
διὰ τὰ σχολεῖα τῆς Μακεδονίας μέλλοντος; Οὐδέ-
ποτε ἐλπίζω, μὴ τὴν ἱερὰν καὶ ἀληθῆ παιδείαν,
οὐδέποτε ἐλπίζω νὰ μὴ λάβωσί ποτε οἱ καλοὶ καὶ
ἀγαθοὶ οὗτοι ὡς καὶ ἅπαντες οἱ πρὸ αὐτῶν παιδευ-
θέντες καὶ μετ' αὐτοὺς παιδευθησόμενοι νέοι, ὅταν
περιέλθωσί ποτε καὶ εἰς αὐτοὺς τὰ πράγματα, πρό-
νοιαν καλλιτέραν, φροντίδα ἐπιμελεστέραν ὑπὲρ τοῦ
ἠθικοῦ καλοῦ καὶ τῆς προόδου τῶν σχολείων τῆς
πατρίδος, εἰσάγοντες εἰς αὐτὴν φιλοτιμῶς πᾶν ὅ, τι
μάθωσιν, ἴδωσι καὶ ἀκούσωσιν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ κα-
λόν. Τοῦτο γνωρίζω οὐ μόνον ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως
τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ ἐκ νεωτέρων καλῶν πα-
ραδειγμάτων ἐν Σερβίᾳ, ἐν Βιτωλίᾳ καὶ ἀλλα-
χοῦ, ἐνθα νέοι χρηστοὶ καὶ πλούσιοι, μετασφύοντες
ὀρθῆς παιδείας καὶ ἀγωγῆς καὶ διαπλάσθεντες
τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν ὑπὸ διδασκάλων ὅχι ξε-
νολλίων καὶ ἰδιοτελῶν, ἀλλὰ πατριωτῶν καὶ ἀλη-
θῶς ζήλωτων, κατώρθωσαν ἐν ὀλίγῳ τσαῦτα καὶ
τοιῦτα πράγματα ὑπὲρ τοῦ φωτισμοῦ τῆς νεολαίας
καὶ τῆς τιμῆς τῆς πατρίδος, ὥστε παραβαλλόμενα
πρὸς τὰ τῶν προγενεστέρων εἶναι θαύματα τῇ ὄντι.
Ὅτι δὲ εἰς ταῦτα πάντα συνετέλεσε τὰ μέγιστα
καὶ ὁ ἀκριβὴς πρὸς τὴν παιδείαν ζήλος τῶν φι-
λομούσων καὶ φιλοκάλων ἀρχιερέων προτρεπόντων
χειραγωγούντων καὶ, τὸ πρῶτιστον πρῶτων αὐτῶν
τὸ καλὸν παράδειγμα διὰ συνεισφορᾶς διδόντων, τίς
ὁ ἀντερῶν; Εἶναι τάχα ἐπ' ἀνάγκας νὰ προσθέσω ἐν-
ταῦθα καὶ παραδείγματα τοῦ λόγου, τὸν ζήλον τοῦ
ἀγίου Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ σεβασμιωτάτου γέρον-
τος ἀγίου Σεργίου;

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν παρεκβατικώτερον πρὸς ἐπαι-
νον τῆς ἀρετῆς καὶ τῶν ἀληθῶν προστατῶν τῆς παι-
δείας. Ἐπανέρχομαι ἤδη εἰς τὸν διοργανισμὸν τοῦ
σχολείου, περὶ οὗ ὁμιλήσας πέρυσιν τὰ δέοντα ἐν ἐκ-
τάσει, δὲν ἔχω νὰ προσθέσω ἐρέτος ἄλλο τι, εἰμὴ
μόνον ὅτι ἅπαντα, ὅσα παρεδέχθη ἅπαξ ἐν τῷ κα-
νονισμῷ κατ' ἐγκρίσιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ πρέ-
-

(1) Περὶ Θεολ. Α'. Ε'. 12. 19—21.

δρου αὐτῆς, διατήρησα ἀνελλιπῶς καὶ μέχρι κε-
ραίας. Ἡ ἐν τῷ κοινῷ σπουδαστηρίῳ προμελέτη
καὶ ἐπιμελέτη τῶν μαθητῶν προὐ καὶ μετὰ με-
σημέριον τρεῖς ὥρες καθ' ἡμέραν ἐπετηροῦνθαι μετ' ὁ-
λης τῆς ἀκριβοῦς καὶ προσοχῆς ὑπὸ τῶν συναδέλ-
φων μου, ἐναλλάξ καὶ ἐμοῦ ἀδιαλείπτως παρόν-
τος. Οἱ κανονικαὶ διαγωνισμοὶ ἦτοι αἱ κατὰ μῆνα
ἐφ' ὅλων τῶν προδιδασθέντων μαθημάτων γραπτὰί
ἐξετάσεις ἐγένοντο μετ' ὅλης τῆς ἀπαιτουμένης κύ-
στηρήτης καὶ τῆς τακτικῆς αὐτῶν βαθμολογίας.
Πόσω δὲ συνετέλεσε τελεσφόρως ὁ πρὸς μὲν τοῖς
διδασκαλοῦς ἐπίκουρος οὗτος τρόπος τοῦ ἐπανα-
λαμβάνειν τὰ μαθήματα, πρὸς δὲ τοῖς μαθητὰς
λυσιτελέστατος ἐδύνασθε νὰ πληροφορηθῆτε παρὰ
τῶν ἰδίων μαθητῶν, τῶν ὁποίων α καὶ αἱ τρίαι-
ναι κεφαλῆς εἰσὶν ἡριθμημέναι ἢ ἐν τῷ νῦν τῶν δι-
δασκάλων καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν πρόοδον καὶ τὰς
δυνάμεις αὐτῶν ἐφ' ἑκάστου τῶν μαθημάτων. Τὰ
κατὰ πᾶν σάββατον θεματογραφικὰ καὶ εἰς ἐκθέ-
σεις ἰδεῶν γυμνάσματα ἀνελόγως τῶν δυνάμεων
τῶν μαθητῶν ἐγένοντο ὡς συνήθως μετὰ τῆς προ-
σηκούσης διορθώσεως κατ' οἶκον καὶ τῆς βαθμολο-
γίας αὐτῶν. Ἡ διανομὴ τῶν ἐλέγχων ἦτοι ἡ καθ'
ἐξομακίαν ἀήλωσις τῆς προόδου καὶ συμπεριφορᾶς
τῶν μαθητῶν ἐν ἰδιαιτέρῳ ἐπὶ τούτῳ βιβλίῳ δι-
ετηρήθη κύστηρως καὶ ἀμερολήπτως. Ἀλλ' ἐπιτρέ-
πεται ἄρα νὰ ἐπιφέρω ἐνταῦθα μικρὰ τινα κατὰ
τινων τῶν Κυρίων γυνέων παράπονα, ὅσοι α οὐκ
ἠδουλόγησαν σονιέναι « τίς ἡ δύναμις καὶ ἀξία τοῦ
καλλίστου τούτου μέσου, δι' αὐτὸ δύναται ὁ ἀληθὺς
περὶ τῶν τέκνων κηδόμενος πατήρ νὰ πληροφορη-
ται καθ' ἐξομακίαν τὰς πράξεις τοῦ υἱοῦ ἐν τῷ
σχολείῳ καὶ τὴν πρόοδον καὶ συμπεριφορὰν αὐτοῦ;
Τὸ βέρος, τὸ ὄφελος καὶ τὴν σιμασίαν τοῦ ἀρίστου
τούτου καὶ πρᾶτον πρὸς διόρθωσιν τῶν μαθητῶν ὁ
πλοῦς δὲν δύναμαι νὰ παραστήσω ἄλλως, εἰμὶ ἐὰν
προσθέσω ἐν παρόδῳ, ὅτι ἅπαντα τὰ ἰδιωτικὰ ἐν
Ἑλλάδι ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα καὶ πολλὰ
ἐκώμη τῶν δημοσίων παρέλαβον τὸν κάλλιστον
τούτον τρόπον τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐν Ἀθήναις ἐκπι-
δευτηρίου, τὸ ὅποιον οὐ μόνον εἰς τοῦτο, ἀλλὰ καὶ
εἰς ἄλλα πολλὰ κατέστη παράδειγμα καὶ ὑπο-
γραμμὸς παρὰ τοῖς ὀρθῶς φρονούσι καὶ πράττουσιν.

Ὡς πρὸς τὴν θρησκευτικὴν μόρφωσιν τῶν φι-
λάτων τῆς πατρίδος τέκνων ἐπέστησε καὶ ἐρέτος
τὸ Σχολεῖον τὴν προποχὴν αὐτοῦ μᾶλλον ἢ πέρυσιν
ἀφοῦ μάλιστα κτύπησε νὰ ἔχῃ καὶ διδασκαλὸν τῶν
ιερῶν μαθημάτων ἐξ ἐπαγγέλματος ἱεροκήρυκα, νέον
εὐμαθῆ, ἱερωμένον καὶ τελειοδιδάκτον ἐκ τῆς ἐν
Χάλκῃ θεολογικῇ σχολῇ τὸν Κύριον Ἀμβρόσιον.
Ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς ἀπὸ τοῦ ἀμβωνος διδασκα-
λίας καὶ τῆς ἄλλης αὐτοῦ συμπεριφορᾶς ὑμεῖς κύ-
ποι ἔατε καὶ αὐτόπται καὶ αὐτήκοοι μάρτυρες ἐγὼ
δὲ θέλων νὰ μνησθῶ ἐνταῦθα τοῦ γενικοῦ κατὰ πᾶν
σάββατον τῆς ἱερᾶς Κατηχήσεως μαθήματος προσ-
θέτω μετ' εὐχρηστέσεως, ὅτι πόσον ἐπὶ τούτου ὡς
καὶ ἐφ' ὅλων τῶν λοιπῶν εἰδικῶν ἐν τῷ Σχολείῳ
ιερῶν μαθημάτων ἐξεπλήρωσαν ὁ Κύριος Ἀμβρό-

σιος τὸ χρέος αὐτοῦ ἀνελλιπῶς μετ' ἀναπτύξεως
θεολογικῆς ἐφ' ὅλων τῶν δογματικῶν καὶ μυστηρίων
τῆς ἱερᾶς ἡμῶν Ἐκκλησίας, ἐφ' ὅλων τῶν εὐαγγε-
λικῶν ἀρετῶν τῆς πίστεως ἡμῶν. Μάρτυρες τῆς εἰ-
λικρινοῦς ταύτης ὁμολογίας μου εἶναι ὁ σεβασμιώ-
τατος καὶ κοινὸς τῆς νεολαίας πατήρ ἅγιος Θεσσα-
λονίκης, ὅστις καὶ πέρυσιν καὶ ἐρέτος πρῶτος ἐδω-
κε τὸ καλὸν τῆς ἀκροάσεως παράδειγμα, πρεσ-
βεθεὶς κατὰ τὸ πλεῖστον τοῦ ἔτους εἰς τὴν διδα-
σκαλίαν τοῦ ἀξιολόγου τούτου μαθήματος, οἱ ἱερεῖς
τῆς πόλεως καὶ πολλοὶ τῶν φιλομαθῶν πολιτῶν,
ὅσοι ἀνέλαβον τὴν προθυμίαν νὰ ἀκροασθῶσι τὴν
ιεράν ταύτην διδασκαλίαν τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πι-
στεως καὶ ἐκκλησίας. Εἶναι ἄρα ἀναγκαῖον νὰ προσ-
θέσω ἐνταῦθα καὶ τὴν πρακτικὴν ἐπὶ τῶν θρησ-
κευτικῶν ἡμῶν καθηκόντων ἐφαρμογὴν, ἣ θέλει ὑ-
πολάβει τις τὰ τοιαῦτα περιτολογίαν ἢ καὶ μι-
κροφιλοτιμίαν ἴσως, οἷον τὴν καθ' ἡμέραν πρὸ τῆς
ἐνάρξεως τῶν μαθημάτων ἐωθινήν προσευχὴν μα-
θητῶν καὶ διδασκάλων πρὸς τὸν σὺράνιον τῶν φώ-
των πατέρων, ἐξ οὗ πᾶν δώρημα τέλειον ἐν τῷ κό-
σμῳ τὴν κατὰ πᾶν σάββατον καὶ ἐπίσημον ἐορτὴν
κατὰ τὸ ἐορτολόγιον τοῦ σχολείου σύγκειται εἰς τὴν
ἐκκλησίαν ἀπάντων τῶν μαθητῶν καὶ διδασκάλων,
ἵνα μὴ μόνον διδάσκωμεν ἐν λόγῳ, ἀλλὰ καὶ πράτ-
τωμεν τὰ τῆς διδασκαλίας εἰλικρινῶς καὶ πιστῶς.
Ἀλλὰ ταῦτα μὲν θέλω παρκαλεῖσθαι μίαν δὲ μόναν
ἐπιθυμίαν μου δὲν δύναμαι νὰ κατεσιγάσω, μίαν
ἐκώμη εὐχὴν τῆς καρδίας μου δὲν δύναμαι νὰ ἀπο-
κρύψω, καὶ εἰς ταύτην ἐπικαλοῦμαι ἀρωγούς καὶ τὰς
μετέρας εὐχάς, Παναγιώτατα Δέσποτα, σεβασμιώ-
τατοι Ἀρχιερεῖς καὶ λοιποὶ ἱερεῖς τοῦ Ὑψίστου
εἴθε μὴ γένοιτό ποτε νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τῶν σχολείων
τῆς Θεσσαλονίκης, τῆς περιφνεῖς, λέγω, πάλαι ποτὲ
κατὰ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν ὀρθοδόξιν Θεσσα-
λονίκης νέος ἡμιμαθὴς, νέος δοκησίσορος, ἀθετῶν
τὴν ἱεράν καὶ ἀμώμητον αὐτοῦ θρησκείαν καὶ κα-
τακτικῶν ἀσεβῶς τὰ πάτρια, ἀνθρώπων καὶ θεῶν,
ἡδὴ μάλιστα, ὅτε ὁ ἀντίπαλος καὶ ἐχθρὸς τῆς ἐκ-
κλησίας ἡμῶν α περιέρχεται ὡς λέων ὠρούμενος
ζητῶν τίνα καταπίῃ α. Τοῦτο θέλει εἶναι κηλὶς ἀ-
νεξάλειπτος εἰς τὸν χαρακτηρὰ καὶ τὸν ἐθνισμόν
τῶν νέων Μακεδόνων, πληγὴ θανατηφόρος εἰς τὰ
σχολεῖα τῆς Θεσσαλονίκης, τὰ ὅποια καταβάλλουσι
πᾶσιν πρόνοιαν καὶ φροντίδα ὑπὲρ τῆς εὐπαγοῦς
καὶ στερεᾶς μορφώσεως οὐ μόνον τοῦ νοῦς, ἀλλὰ
καὶ τῆς καρδίας καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ φρονήματος
τῶν νέων.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐν γένει καὶ οἷον εἰ ἐκνευληπτι-
κῶς περὶ τῶν ἐν τῷ σχολείῳ ἐρέτος ἡδὴ δὲ μετα-
βαίνω εἰς τὰ καθ' ἑκάστη τῶν μαθημάτων, ἐφ' ὧν
γενήσονται ὁσονοῦπω καὶ αἱ προφορικαὶ ἐξετάσεις,
Δύο προγράμματα συνετάχθησαν ἐξ ἀνάγκης ἐπὶ τοῦ
παρόντος σχολεικοῦ ἔτους, καὶ κατὰ μὲν τὴν πρῶ-
τον συμπαρελήθη καὶ πέμπτη ἀνωτέρω τάξις Γυ-
μνασίου, ὡς ἀνωτέρω εἶπον, ἀλλ' ἔμειναν ἐν ἐνεργείᾳ
ἐνὰ μόνον μῆνα κατὰ δὲ τὸ δεύτερον, ὅπου ἐμει-
νεν ἐν χρήσει μέχρι τοῦ τέλους τῶν μαθημάτων,

συμπαρελήφθη μὲν καὶ ἡ ἀνωτέρω ἐκείνη τάξις, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀνεπαρκὲς τοῦ πρωτοπικοῦ τῶν διδασκάλων μετὰ τοῦ ἡμίσεος τῶν μαθημάτων, οἷον Ἑλληνικῶν, Μαθηματικῶν, Λατινικῶν καὶ Γαλλικῶν, ὥστε ἀνελάθομεν ἐκτὸς τῆς Γαλλικῆς ἐκουσίως ἐγὼ τε καὶ ὁ πικνὸς ἐπικίνου ἀξίος συνάδελφός μου Κύριος Κωνσταντῖνος εἰς ἐκτάκτους καὶ προσθέτους πρῶτους ὥρας. Ταῦτων οὖν οὕτως ὀρισθέντων, ἐξηκολούθησεν ἡ τάξις ἐκείνη διδασκαμένη τακτικῶς μέχρι τῶν ἑορτῶν τοῦ Πάσχα, καὶ τοὶ ἀριθμοῦσα πρῶτον μὲν πέντε, εἴτα τρεῖς καὶ τελευταῖον ἓνα μόνον μαθητὴν, ἀλλ' ἀντάξιον πολλῶν καὶ κατὰ πάντα ἀξιόλογον νέον τὸν Λεωνίδην Πισχάλη ἐκ Κασσάνδρας, περ' οὗ προσδοκῶμεν καὶ γὰρ καὶ ἡ πατρίς πολλὰ καὶ καλὰ ὑπὲρ ἀπάσης τῆς ἀτυχοῦς ἐκείνης Μακεδονικῆς χερσονήτου. Ἀλλὰ τίνος ἕνεκα δύναται τις νὰ εἴπῃ, κάμνω μνηστὴν τάξεως ἥδη διαλυμένης, μαθητῶν μὴ παρευρισκομένων εἰς τὰς ἐξετάσεις; Ἴνα ἰδῇτε, ἄνδρες Θεσσαλονικεῖς, ὅτι οὐδὲν ἀκτόρθωτον, ὅταν ὑπάρχῃ θείλησις καὶ ἀπόφασις ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καλοῦ σταθερά. Ἡ τάξις ἐκείνη ἔπρεπε δυοῖν θάτερον, ὡς πέρυσσι δημοσίως ἐξεφράσθη, ἢ νὰ διαλυθῇ ἢ νὰ προσβάσθῃ εἰς τὰς ἐν γυμνασίῳ ἄμα ἐπέμεινα ζητῶν ὑπὲρ τῆς τιμῆς τῆς πόλεως ὑμῶν τὸ δεύτερον, καὶ εὐρέθην σύμφωνος περὶ τούτου καὶ μετὰ τῶν ἐντίμων μελῶν τῆς Ἐφορείας, συνεργοῦντος φιλοτίμως καὶ τοῦ φιλομούσου προέδρου αὐτῆς, ἐνεκρίθη, παρεδέχθη καὶ ἐτέθη εἰς ἐνέργειαν ἡ περαιτέρω ἐξκκολλούθησις αὐτῆς, καὶ τοὶ τῶν σχολείων ὑστέρημα χρηματικὸν ἐόντων «λοιπὸν καταβάλλομεν ἐξ ἰδίων, εἰπὼν τινες τῶν κυρίων Ἐφόρων πέρυσσι, καταβάλλομεν ἐξ ἰδίων ὅταν εἰς τὸ δημοσίον ὑπάρχῃ χρηματικὸν ἑλλειμμα.» Δικαίως λοιπὸν δύναμι νὰ ἐπισυνάψω δημοσίως ἐνταῦθα τὴν προσήκουσαν εὐχαριστίαν καὶ εὐγνωμοσύνην ἰδίως ἐμοῦ τε καὶ τῆς πατρίδος καὶ τῶν μαθητῶν αὐτῶν πρὸς τὰ ἀξιότιμα μέλη τῆς φιλομούσου Ἐφορείας ἐπὶ τοῦ παρόντος ἔτους, ἅτινα ἐδειξαν καὶ λόγῳ καὶ πράγματι τί δύναται ἡ ἀγαθὴ προαίρεσις, ὅταν συνοδεύηται καὶ ὑπὸ τοῦ πλούτου.

Κατὰ τὸ δεύτερον λοιπὸν ἐν ἐνέργειᾳ τοῦ Σχολείου πρόγραμμα ἐδιδάχθησαν ἀνελλιπῶς τὰ ἑρεξῆς μαθήματα.

Ἐν μὲν τῇ Α'. καὶ ἀνωτάτῃ τάξει τοῦ Σχολείου ἐδιδάχθησαν ἑλληνικὰ μετὰ τοῦ α. καὶ β'. μέρους τοῦ Συντακτικοῦ Ἀσιωπικοῦ 14 ὥρας καθ' ἑβδομάδα, Λατινικὰ μετὰ τοῦ τυπικοῦ μέρους τῆς Γραμματικῆς 2 ὥρας, Μαθηματικὰ ἥτοι Γεωμετρίας στοιχειώδους Βάφα τὰ τέσσαρα πρῶτα κεφάλαια 4 ὥρας καὶ ἡμίσειαν, Γεωγραφία πολιτικὴ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας 3 ὥρας, Ἱστορία Μακεδονικὴ ἀπὸ τῶν διαδόχων Ἀλεξάνδρου τοῦ Α'. μέχρι τῆς καταστροφῆς τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους 4 ὥρας καὶ ἡμίσειαν, καὶ Γαλλικὰ 3 ὥρας καθ' ἑβδομάδα. Καὶ τὰ μὲν ἑλληνικὰ μετὰ τοῦ Συντακτικοῦ συγκείμενα ἐκ τοῦ κατὰ Λεωκράτους λόγου τοῦ Λυκούργου καὶ τῶν τριῶν τοῦ Δημοσθένους Ὀλυμπιακῶν,

ἐν εἶδει δὲ ἀναγνώσεως ἐκ τῆς πρὸς Φίλιππον ἐπιστολῆς τοῦ Ἰσοκράτους καὶ τοῦ Τιμόνους τοῦ Λευκιανοῦ ἐδιδάχθησαν ὑπὸ τοῦ πρωτεύοντος τῆς τάξεως διδασκάλου Ν. Νικοκλέους μετ' ἀναλύσεως καὶ ἐφαρμογῆς τῶν διδαχθέντων κανόνων τοῦ συντακτικοῦ· ἐπίσης δὲ παρὰ τοῦ ἰδίου καὶ ἡ Γεωγραφία καὶ ἡ Μακεδονικὴ Ἱστορία. Τὰ δὲ Λατινικὰ συγκείμενα ἐξ ἀπλῶν φράσεων καὶ μύθων μετ' ἐφαρμογῆς τοῦ τεχνολογικοῦ καὶ τὰ μαθηματικὰ ἐδιδάχθησαν ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου Γ. Οἰκονόμου, πρωτεύοντος διδασκάλου τῆς Β'. τάξεως· τὰ δὲ Γαλλικὰ, συνιστάμενα ἐξ ἐρμηνείας ἀνεκδότων καὶ μύθων, τοῦ ἐ. β. βλίου τοῦ Τηλεμάχου καὶ τοῦ ἀ. ἐλαγίσου ἐπὶ τοῦ Μισσηνιακοῦ πολέμου, ἐδιδάχθησαν μετ' ὅλου τοῦ τεχνολογικοῦ καὶ ἀρχῶν συντακτικοῦ μετὰ ἀπλῶν θεμάτων ὑπὸ τοῦ Ἑμμανουὴλ Κυριακοῦ, πρωτεύοντος διδασκάλου τῆς Δ'. τάξεως. Ὁ καλὸς οὗτος καὶ φιλότιμος νέος ἔχων ἱκανότητα ἐξειδικασμένην ἐν τῇ Γαλλικῇ, ὅσον ἐγγωρεῖ εἰς Ἑλληνικὰ διδασκόμενος τὴν γλῶσσαν ἐν Ἑλλάδι, ἐδιδάξε τὰ Γαλλικὰ καὶ ἐν τῇ διαλυθείσῃ τάξει τοῦ Σχολείου καὶ τοὶ ἐπὶ μισθῷ μὴ ἀνταξίῳ· ἀλλ' αὐτῷ μὲν προσήκει ἔπαινος εἰς ἡθικὴν τοῦλάχιστον ἀμοιβήν, ἡ δὲ μέλλουσα τῶν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων Ἐφορεία πρέπει νὰ λάβῃ πρόνοιαν ἐγκρίσεως, ἵνα ἀντικαταστήσῃ αὐτὸν, ἀπολυόμενον τῆς δημοσίας θέσεως κατὰ συμφωνίαν, ἐπὶ τῶν Γαλλικῶν τοῦλάχιστον μαθημάτων.

Ἐν τῇ Β'. τάξει ἐδιδάχθησαν ἑλληνικὰ καὶ Γραμματικῆς τὸ περὶ ἀνωμαλίας ῥημάτων, παραγωγῆς καὶ συνθέσεως μετ' ἐπαναλήψεως καὶ ἐφαρμογῆς ὅλου τοῦ τεχνολογικοῦ 12 ὥρας καθ' ἑβδομάδα, μαθηματικὰ ἥτοι συνέχεια καὶ τέλος τῆς πρακτικῆς Ἀριθμητικῆς 4 ὥρας καὶ ἡμίσειαν, Ἱστορία Ἑλληνικὴ 4 ὥρας καὶ ἡμίσειαν, Γεωγραφία τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου καὶ τῆς Εὐρώπης μέχρι τῆς ποταμογραφίας αὐτῆς 3 ὥρας, Ἀνθρωπολογίας τὸ σωματολογικὸν μέρος 2 ὥρας καὶ Κατήχησις ἱερὰ 3 ὥρας καθ' ἑβδομάδα. Τὰ ἑλληνικὰ μετὰ τῆς Γραμματικῆς συνιστάμενα ἐκ τοῦ Περί παιδῶν ἀγωγῆς τοῦ Πλουτάρχου, τοῦ Ἐπιταρίου τοῦ Λυσίου καὶ ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας Ξενοφώντος ἐν εἶδει ἀναγνώσεως ἐδιδάχθησαν ὑπὸ τοῦ Κ. Γ. Οἰκονόμου, πρωτεύοντος διδασκάλου τῆς τάξεως, ἐπίσης δὲ καὶ τὰ μαθηματικὰ. Ἡ Ἑλληνικὴ Ἱστορία ἐδιδάχθη ὑπὸ τοῦ Ν. Νικοκλέους, ἡ δὲ Γεωγραφία καὶ Ἀνθρωπολογία ὑπὸ τοῦ Ἰ. Ἀγιδόπουλου, πρωτεύοντος διδασκάλου τῆς Γ'. τάξεως. Ἡ ἱερὰ Κατήχησις ἐδιδάχθη ὑπὸ τοῦ Ἀμβροσίου, συμπληρωτικοῦ διδασκάλου τῶν ἱερῶν μαθημάτων ἐπὶ τῶν τριῶν τάξεων καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας ἐπὶ τῆς τετάρτης.

Ἐν τῇ Γ'. τάξει ἐδιδάχθησαν ἑλληνικὰ μετὰ τοῦ τεχνολογικοῦ μέρους τῆς Γραμματικῆς μέχρι τῶν εἰς μι ῥημάτων 12 ὥρας καθ' ἑβδομάδα, Ἀριθμητικὴ πρακτικὴ μετ' ἐξασκήσεως καὶ λύσεως διαφορῶν προβλημάτων μέχρι τῶν δεκαδικῶν 4 ὥρας καὶ ἡμίσειαν, Γεωγραφία τῆς Ἑλληνικῆς χερσονή-

σου 3 ώρες, Ἀρχαιολογία ἐπίτομος Ἑλληνική 2 ώρες καὶ Ἱερὰ Ἱστορία τῆς νέας Διαθήκης 3 ώρες καθ' ἑβδομάδα. Τὰ Ἑλληνικά μετὰ τῆς Γραμματικῆς καὶ τῆς προσήκουσας Τεχνολογίας συγκείμενα ἐκ τοῦ περὶ προσευχῆς λόγου τοῦ Χρυσοστόμου, τοῦ Πίντακος τοῦ Κέδητος καὶ δύο κεφαλαίων τῆς Κύρου παιδείας Ξενοφώντος ἐδιδάχθησαν ὑπὸ τοῦ Ἱ. Ἀγαθοπούλου διδασκάλου τῆς τάξεως, ἐπίσης δὲ καὶ ἡ Γεωγραφία. Τὰ μαθηματικά ὑπὸ τοῦ Κ. Οἰκονόμου, ἡ Ἀρχαιολογία ὑπὸ τοῦ Εὐμανουὴλ Κυριακοῦ καὶ ἡ Ἱερὰ Ἱστορία ὑπὸ τοῦ Ἀμβροσίου.

Ἐν δὲ τῇ Δ' τάξει ἐδιδάχθησαν Ἑλληνικά μετὰ τοῦ τυπικοῦ μέρους τῆς Γραμματικῆς καὶ μικρὰς ἐπ' αὐτοῦ θεωρίας 12 ώρες καθ' ἑβδομάδα, Ἀριθμητικὴ μέχρι τῶν κλασματικῶν ἀριθμῶν μετ' ἐφαρμογῆς ἐπὶ τῶν προβλημάτων 4 ώρες καὶ ἡμίσειαν, Ἱστορία Ἑλληνική ἐπίτομος 2 ώρες, Γεωγραφία πολιτικὴ τῆς Εὐρώπης, Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς 3 ώρες καὶ Ἱερὰ Ἱστορία τῆς παλαιᾶς Διαθήκης 3 ώρες καθ' ἑβδομάδα. Καὶ τὰ μὲν Ἑλληνικά μετὰ τῆς Γραμματικῆς καὶ συντόνου τεχνολογίας συγκείμενα ἐξ Αἰσωπείων μύθων, ἀποφθεγμάτων, Αἰλίου ποικίλης Ἱστορίας, Λουκιανοῦ νεαρικῶν διαλόγων καὶ τοῦ ἐνυπνίου, καὶ τοῦ εἰς τὴν παρθολὴν τοῦ Ἀσώτου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ἐδιδάχθησαν ὑπὸ τοῦ Εὐμ. Κυριακοῦ διδασκάλου πρωτεύοντος τῆς τάξεως, ἐπίσης δὲ καὶ ἡ Ἀριθμητικὴ. Ἡ Γεωγραφία ἐδιδάχθη ὑπὸ τοῦ Ἱω. Ἀγαθοπούλου, ἡ δὲ Ἑλληνικὴ καὶ Ἱερὰ Ἱστορία ὑπὸ τοῦ Ἀμβροσίου.

Ταῦτα καὶ τοιαῦτα καὶ τὰ μαθήματα τοῦ παρόντος ἔτους, διδασκθέντα ἅπαντα, ὡς εἶδατε, κατ' εἶδος καὶ μετὰ τῆς προσήκουσας ἐπιμελείας, προσοχῆς καὶ ἀναπτύξεως παρὰ τῶν ἀγκυρητῶν μοι συναδέλφων καὶ ἀγαθῶν συνεργητῶν τοῦ ἡθικοῦ τούτου φυτωρίου τῶν Μουσῶν, πρὸς οὗς ὀφείλεται καὶ δημοσίᾳ ἔπαινος. Μαθηταὶ δὲ ἐνεγράφησαν ἐφέτος ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν μαθημάτων μέχρι τοῦ Πάγχα 126 κατ' ἀτάχθοντες εἰς τὰς πέντε τοῦ Σχολείου τάξεις, ὡς ἐξῆς: 5 εἰς τὸ Α'. τμήμα τῆς Α'. τάξεως, οἳ τινες καὶ διελύθησαν ἅπαντες, ὡς ἀνωτέρω εἶπον 12 εἰς τὸ Β'. τμήμα τῆς Α'. τάξεως, ἐξ ὧν ἔμειναν μόνον 6, δύο ἐξ αὐτῶν ὑποβιβασθέντων 32 εἰς τὴν Β', ἐξ ὧν μένουσιν μόνον 23, τινῶν μὲν ὑποβιβασθέντων, τινῶν δὲ καὶ ἀπελθόντων 32 εἰς τὴν Γ'. ἐξ ὧν 10 ἀνεχώρησαν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἔτους, καὶ 45 εἰς τὴν Δ'. καὶ τελευταίαν, ἐξ ὧν ἔμειναν 38. Ἐφοίτησαν λοιπὸν εἰς τὸ Σχολεῖον τακτικῶς μέχρι τοῦ τελευταίου κατὰ Μαῖον διαγωνισμοῦ 91, ἀνεχώρησαν δὲ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἔτους κατὰ διαφόρους καιροὺς 35. Παρατηρήθη δὲ μετὰ λύπης ὅτι ἐκ τῶν ἀναχωρησάντων πρὸ τοῦ τέλους τοῦ ἔτους οἱ πλεῖστοι εἶναι Βλαχολεβιτῆται καὶ ἀλλοδαποὶ· ἐκ δὲ τῶν ἀλλοδαπῶν εἰς εἶναι ἐκ τῆς Σερβίας, εἰς ἐκ Σκοπίων, εἰς ἐκ Κοζάνης, εἰς ἐκ Βελθενδοῦ, 3 ἐκ τῆς Χαλκιδικῆς, 5 ἐκ τῆς Πέλλης καὶ Βοδινῶν, οἱ δὲ λοιποὶ κάτοικοι τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τινες ἐκ τῶν περιόχων αὐτῆς. Ἡ ἐν τῷ Σχολείῳ συμπε-

ριφορὰ τῶν μαθητῶν ἐφέτος εἶναι ἐν γένει καλὴ καὶ εὐχαριστοτέρα τῆς πέρυσιν, ἐξαιρουμένων μόνον ὀλίγων, οἳ τινες κακῶς ἅπαξ ἀνατραφέντες καὶ μετὰ κακοήθων παιδῶν τῆς ἀγορῆς ἐν γνώσει τῶν γονέων συγχρωτιζόμενοι, οὔτε διωρθώθησαν, καὶ οὔτε εἶναι ἐλπίς εἰς τὸ μέλλον, ἂν καὶ πολλάκις ἐλαβον περὶ αὐτῶν ἐντονα μέτρα, ποιήσας τῆς προσήκουσας παρατηρήσεις πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς κηδεμένους αὐτῶν.

Ἐπέραν, Κύριοι ἀκροαταί, ἐπέραν καὶ τὸ δεύτερον μέρος τοῦ λόγου μου μετὰ μακρᾶς μὲν ἱσως, ἀναγκασίας δὲ διὰ τὴν ἀκριβῆ ἐκθεσιν τῶν ἐν τῇ σχολείῳ πολυλογίας, ἀνθ' ἧς ἐξαίτουμαι δι' ἀγάπην τῆς πατρίδος συγγνώμην φιλικήν. Σὺ δὲ, ὦ πολὺ καὶ σεβασμῶν κορυφῇ, Παναγιώτατε πάτερ ἡμῶν καὶ ποιμενάρχῃ, σεβασμιώτατοι Ἀρχιερεῖς τοῦ ὁπίστου, τὸ ἄλλο τῆς πίστεως, τὸ φῶς τοῦ κόσμου καὶ τὸ καλὸν πρὸς πάντας περὶ δειγμα, ὑμεῖς, λέγω, οἳ τινες δυνακῶς ἀντρίχετε πρὸς Θεὸν ἀντιμάττους καὶ λογικῶς θυσίας ὑπὲρ ἡμῶν καὶ τοῦ λογικοῦ ἡμῶν ποιμνίου, ἐμβρατεύσατε καὶ ἡδὴ νοερώς εἰς τὰ ἄδυστα τῆς τρισηλίου Θεότητος διὰ τῶν πνευμάτων ὑμῶν εὐχῶν, ὑψώσατε χεῖρας ἱκετίδας πρὸς τὸν οὐράνιον πατέρα τῶν φώτων καὶ χορηγὸν τῆς ἀληθοῦς σοφίας καὶ κάμψατε τὴν ἀγκυρότητα αὐτοῦ, ἵνα ἐπιθλέπῃ καὶ τοῦ λοιποῦ ἱλέσῃ τῷ δαματι ἐπὶ τὴν ταπεινὴν ταύτην σχολὴν καὶ τὴν ἐν αὐτῇ νεολαίαν. Ἐπικαλέσθητε τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ παναγίου καὶ ζωοποιῶν Πνεύματος ἐπὶ τὰ ἄθωα ταῦτα καὶ ἅκμα τῆς πατρίδος τέκνα, καθὼς ποτε ἐρ' ἕνα ἕκαστον τῶν μαθητῶν καὶ Ἀποστόλων, τῶν ὁποίων ἐρπύζομεν σήμερον καὶ τὴν ἀπίτειον μνήμην. Εὐχῆσθε ἐγκαρδίως ἀκλόνητον στερέωσιν καὶ γιγαντικῶν πρὸδον εἰς τὰ σχολεῖα τῆς πόλεως ταύτης, ἵνα καὶ τοῦ λοιποῦ καταστῇ ἡ τύπος πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν καὶ τῆς ὁμογενείας ἐν τῇ Μακεδονίᾳ η, ζῶν μακροημερεύουσαν καὶ ὑγιεῖαν ἀμετάπτωτον εἰς τοὺς φλογμούς· Ἐφόρου· τῶν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων, εἰς τοὺς φιλοτίμους συνδρομητὰς καὶ ἀληθεῖς προστάτας τῆς παιδείας καὶ εἰς ἅπαντας τέλος τοῦ φιλοκάλους πολίτας καὶ τοὺς συνελθόντας σήμερον φιλοθεάμονας ἀκροατάς. Εὐλογήσατε ὁλοφύχως διδάσκοντες, καὶ διδασκαμένους, γονεῖς καὶ μαθητάς καὶ πάντα εἶλον τοῦ καλοῦ καὶ τῆς προόδου τῆς πατρίδος, ἐπευχόμενοι ἀκάματον ζῆλον καὶ προκοπὴν ἐπὶ τὰ κρείττω, ἡθῶν διόρθωσιν καὶ ἀρετῆς ἐπίδοσιν, ὅπως ἐν τε τῷ παρόντι λάβωσι κατ' ἀναλογίαν τὴν ἡθικὴν ἀμοιβὴν τῶν πόνων αὐτῶν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι τύχωσι τῆς μερίδος τῶν ἐκλεκτῶν καὶ τῶν κατ' ἐπαγγελίαν στεφάνων.

Ὑμεῖς δὲ, ὦ φίλτατα τέκνα φιλοστόργων γονέων, φίλοι μου καὶ ἀδελφοὶ μαθηταί, σέβασθε τὸν πνευματικὸν ὑμῶν φιλόμουσον πατέρα καὶ ποιμενάρχην, τοὺς ἀξιοτίμους Ἐφόρους καὶ εἰλικρινεῖς προτστάτας τοῦ φωτισμοῦ ὑμῶν. Φοβεῖσθε τὸν Θεὸν καὶ τιμᾶτε τὸν βασιλέα, εὐλόγεῖσθε τοὺς γονεῖς καὶ ἀγαπάτε τὴν πατρίδα, μηδέποτε ἀνεχόμενοι νᾶ

φανῆτε ἀνάξιοι τῶν προσδοκιῶν αὐτῆς καὶ τοῦ λαμ-
προῦ παρελθόντος τῶν προγόνων ἡμῶν Μακεδόνων.
Μνημονεύετε ἀπανταχοῦ καὶ πάντοτε τῶν ἡγουμέ-
νων ἡμῶν, τῶν καλοθελητῶν καὶ φίλων ἡμῶν δι-
δασκάλων, οἵτινες αὐτὰ πάντα τοῖς πᾶσιν ἐγένοντο,
ἵνα τοὺς πάντας ἐξ ὑμῶν κερδήσωσιν. Ἔχετε
πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ ὁποῖα ὁρεῖσθε ἐν τῇ
κοινωνίᾳ χρῆσι, καὶ μὴ λησμονεῖτε τὴν εὐθύνην, εἰς
ἣν καὶ σήμερον ὑπόκεισθε, μέλλοντες νὰ δώτετε
λόγον τῶν ἐν τῷ Σχολείῳ πράξεων ὑμῶν, ἐξετάσεις
ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐδιδάχθητε μαθημάτων. Ἀλλὰ μὴ
δειλιάτε· τὰ ἔργα ἡμῶν δὲν ἦσαν ἔργα σκοτούς,

ἀλλὰ φωτός. Οἱ ἀκροαταὶ ὑμῶν εἶναι γονεῖς, εἶναι
πολίται, εὐμενεῖς ἐπικριταὶ καὶ αὐτῶν τῶν ἐλλεί-
ψεων, τυχόν· διότι γνωρίζουσιν ἐκ πείρας ὅτι αὐτὸ ἐν
ἅπασιν τὸ τέλειον ἀδύνατον, ὃ πολλὰ δὲ μάλλον
ὑμῖν, οἵτινες καὶ νέοι ἐτι εἰσθε καὶ ἀσυνήθεις μάλι-
στα εἰσέτι εἰς τὴν ποικιλίαν τῶν μαθημάτων καὶ
τὴν καλὴν καὶ τακτικὴν χρῆσιν τοῦ μαθηματικοῦ
βίου. Θαρρῆτε λοιπὸν καὶ ἐφέτος καὶ προσέλθετε
μετ' αἰδοῦς καὶ σεβασμοῦ, ἀφοῦ προηγουμένως ἐπι-
καλεσθῆτε τὴν ἐξ ὕψους βοήθειαν καὶ τὴν εὐχὴν τῆς
πατρὸς μετ' ὀφθῶν πνευματικῶν.

Η ΚΥΡΙΑ ΛΕΒΡΥΝ.

— 000 —

Τὴν εἰκόνα τῆς Κυρίας Λεβρύν (Louise-Elisa-
beth Vigée Le Brun) παρὰ τοῦτον ἐνταῦθα, μό-
νον διότι ὑπῆρξε γυνὴ ὡραία, γενναία καὶ διακεκρι-
μένη τεχνίτις. Γεννηθεῖσα ὑπὸ ζωγράφου, ἐδιδάχθη
ὑπ' αὐτοῦ τὰς πρώτας εἰδήσεις τῆς ζωγραφίας, συν-
τελεσάντων εἰς τοῦτο καὶ ἄλλων τεχνιτῶν, φίλων
τοῦ πατρὸς τῆς. Τοιαύτην δὲ εἶχε κλίσιν ἢ νῆα εἰς

ταύτην τὴν τέχνην, ὥστε δεκαπενταετῆς ἐτι ἐξ-
στέρησε θυμωσίως τὸ ὁμοίωμα τῆς μητρὸς τῆς·
ὑπανδρευθεῖσα τὸν 1780 τὸν Κ. Le Brun, πλούσιον
εἰκότων ἔμπορον, ἐγένετο μέλος τῆς Ἀκαδημίας εἰς
ἣν προσέφερε πρῶτον τὴν εἰκόνα τοῦ Ἰωσήφ Βερνέτ,
μεγάλου τεχνίτου, καὶ τὸ 1787 ἐξωγράφισα τὴν
Βασιλισσαν Μαρίαν Ἀντωνίναν.

Εἶχε δὲ φθάσει εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς δόξης καὶ τοῦ
πλούτου, ὅτε ἡ ἐπανάστασις ἠνάγκασεν αὐτὴν ν' ἀ-
παρνηθῇ καὶ τοῦτον καὶ ἐκείνην· διότι, ὡς ζωγρα-
φίσσα τὴν εἰκόνα τῆς ἀτυχοῦς βασιλίσσης, ἐμελ-